

Mottagare
Regionstyrelsen

Mål och riktlinjer för nationella minoriteter

Förslag till beslut

- 1) Regionfullmäktige beslutar att anta Mål och riktlinjer för nationella minoriteter.
- 2) Regionstyrelsen får i uppdrag att utse representant för att leda årligt samråd enligt gällande lagstiftning.

Sammanfattning

De nationella minoriteternas rättigheter styrs av lagstiftning.

I februari 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). De bygger på insikten att det finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och som har ett eget språk och egen kultur (prop. 1998/99:143, sid 11). Det konstateras att vissa minoritetsspråk riskerar att gå förlorade och att skydd av nationella minoriteter är nödvändigt för språklig och kulturell mångfald, stabilitet, demokratisk säkerhet och fred.

I samband med Sveriges ratificering infördes minoritetspolitiken som politikområde inom den svenska statsbudgeten. Judar, romer, samer (som även har ställning som urfolk), sverigefinnar och tornedalingar erkändes som nationella minoriteter. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och

meänkieli.

Region Gotlands Mål och riktlinjer för nationella minoriteter beskriver de insatser som görs utifrån minoritetspolitiken med lagkrav på att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Ärendebeskrivning

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft 1 januari 2010, och den 1 januari 2019 stärktes lagen ytterligare.

Minoritetslagens allmänna bestämmelser gäller i hela landet och omfattar samtliga fem nationella minoriteter och minoritetsspråk. De nationella minoriteterna i Sverige är sverigefinnar, judar, romer, tornedalingar och urfolket samer. Gemensamt för minoriteterna är att de har befolkat Sverige under en lång tid och har lång historisk anknytning till landet. Tillhörigheten till en nationell minoritet baserar sig på självidentifikation och en individ kan identifiera sig med en eller flera identiteter.

Personer som tillhör nationella minoriteter i Sverige har genom historien ofta fått sina rättigheter kränkta. Många har utsatts för marginalisering, diskriminering och övergrepp i form av bland annat tvångssteriliseringar och rasbiologisk forskning.

De allmänna bestämmelserna regleras i lagens inledande paragrafer, som bland annat slår fast att:

- Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt minoritetslagen och de föreskrifter som lagen hänvisar till. Detsamma gäller statliga förvaltningsmyndigheter vars

verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken (3 §).

- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (4 §, även 8 § språklagen).
- Det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur (4 §).
- Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor (5 §).
- Samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheter för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande (5 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar (5a §).
- Kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 § (5 b §)

Minoritetslagen innehåller även nya paragrafer om äldreomsorg på samtliga minoritetsspråk och stöd för upprätthållande av de äldres kulturella identitet:

- En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i förvaltningsområde för ett visst språk vad

gäller övriga språk (18 a §).

- Kommunen ska beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet (18 b §).
- Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad (18 c §).
- Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor (5 kap. 6 § socialtjänstlagen 2001:453).

Ärendeberedning

Ärendet har beretts i samverkan där regionstyrelseförvaltningen, socialförvaltningen och utbildnings- och arbetslivsförvaltningen har deltagit med flera funktioner med relevanta uppdrag utifrån minoritetspolitikens effekter för verksamheterna.

Det har genomförts ett samråd gemensamt för samtliga minoriteter.

Förslag till Mål och riktlinjer för nationella minoriteter togs fram i samverkan, RS 2022-05-24.

Förslaget till Mål och riktlinjer för nationella minoriteter har varit på remiss till samtliga nämnder, och svar har inkommit från tekniska nämnden, socialnämnden, miljö- och byggnämnden, barn- och utbildningsnämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och hälso- och sjukvårdsnämnden.

Hälso- och sjukvårdsnämnden avstår från att besvara remissen och övriga har besvarat med att tillstyrka föreslagen remiss i sin helhet.

Socialnämnden (SON) bedömer sig behöva inventera medarbetares språkkunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska för att vid behov och tillgång kunna tillgodose den enskildes behov. SON bedömer även att de för att kunna matcha kompetens och behov bör registrera språkkunskaper i minoritetsspråk som en kompetens, samt tillgängliggöra information på minoritetsspråk. Insatserna bedöms kunna hanteras inom befintlig ram.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt Barn- och utbildningsnämnden lyfter fram att skolan ansvarar för att varje elev får kunskaper om de nationella minoriteters kultur, språk, religion och historia. Vidare synliggörs att förskolor,

förskoleklasser och skolor har ett ansvar och spelar en viktig roll för att främja de nationella minoritetsspråken.

Bedömning

Bedömningen är att Region Gotland med aktuella Mål och riktlinjer för nationella minoriteter, tillgodoser den sedan 2019 förstärkta lagen och arbetar i enlighet med lagstiftarens intentioner. Region Gotland erbjuder idag de flesta av de individinriktade insatserna som anges i lagen likväl som i Mål och riktlinjer för nationella minoriteter, vilket innebär att det i nuläget inte bedöms medföra ökade kostnader.

Däremot behöver regionen förstärka det övergripande arbetet med att tillgodose rätten till information och synliggörandet av nationella minoritetsspråk samt skydd av nationella minoriteters språk och kultur.

Det bedöms som rimligt att identifiera språkkunskaper främst inom socialförvaltningen för att vid behov tillgodose rätt till omsorg på minoritetsspråk.

Region Gotland ska årligen genomföra samråd för att långsiktigt kvarhålla och utveckla insatserna. Eftersom lagen ställer krav på att *samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheter för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande*, föreslås regionstyrelsen få i uppdrag att utse person som ska leda dessa.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

1. Rättslig grund/ rättsligt perspektiv

Bedömningen är att ärendet tillgodoser rättsligt perspektiv utifrån det nya lagkrav som utgör grund för ärendet, samt att Region Gotland tillgodoser rättigheter för populationen av minoriteter på Gotland.

2. Ekonomiskt perspektiv

Bedömningen är att insatserna genomförs inom nämndernas ordinarie budgetram, med viss omfördelning av tid för bland annat samråd.

3. Barnperspektiv

Bedömningen är att insatserna möter barnens bästa då de direkt ger barn möjlighet till förstärkt stöd och skydd för minoriteters språk och kultur. Barn och ungdomars rätt till sitt språk och kultur är särskilt prioriterat.

Samråd med vuxna inom minoritetsgrupper har genomförts.

Bedömningen är att grupper av barn kan missgynnas, där vårdnadshavare aktivt väljer bort möjligheten till minoriteters språk och kultur, därför har regionen ett ansvar att återkommande ge möjligheter till barn och ungdomar med dess vårdnadshavare.

4. Jämställdhetsperspektiv

Bedömningen är att insatserna erbjuds jämställt.

Samråd med vuxna inom minoritetsgrupper har genomförts.

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Bedömningen är att det finns svårigheter att ta del av insatserna i de fall de genomförs med ett avstånd som kräver transport.

Bedömningen är att med nuvarande tekniskt utbud finns det idag större möjligheter att ta del av insatser som exempelvis modersmålsundervisning på minoritetsspråk med distansundervisning.

6. Klimat och miljöperspektiv

Ej aktuellt.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Socialförvaltningen, 2022-09-07, SON 2022-225

Yttrande SON 2022-09-26

Tjänsteskrivelse Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen, 2022-06-28, GVN 2022/126

Protokollsutdrag GVN § 61

Protokollsutdrag BUN § 81

Tjänsteskrivelse Teknikförvaltningen 2022-09-01, TN 2022/2085
Protokollsutdrag TN § 180
Tjänsteskrivelse Samhällsbyggnadsförvaltningen 2022-09-16, MBN 2022/1722
Protokollsutdrag MBN § 238
Tjänsteskrivelse Regionstyrelseförvaltningen, 2022-04-29
Beslut HSN 2022-08-17, HSN 2022/435
Förslag Mål och riktlinjer för nationella minoriteter, 2022-11-17, RS 2022/688

Regionstyrelseförvaltningen

Peter Lindvall
Regiondirektör

Skickas till

Samtliga nämnder.